

## บทที่ 3

### ระเบียบวิธีวิจัย

#### การวิจัยเชิงคุณลักษณะ

การวิจัยเชิงคุณลักษณะ (qualitative research) มีชื่อที่นิยมเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “การวิจัยเชิงคุณภาพ” เป็นวิธีการศึกษาและค้นหาข้อเท็จจริงที่จะช่วยให้เข้าใจเหตุการณ์ หรือ ปรากฏการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นอย่างละเอียดลึกซึ้ง เข้าใจในสิ่งที่เปี่ยมนามธรรม เช่น ความรู้สึกนึกคิด โลกทัศน์ ค่านิยมได้

การวิจัยเชิงคุณลักษณะ คือ การแสวงหาความรู้โดยการพิจารณาปรากฏการณ์สังคมจากสภาพแวดล้อมและความเป็นจริงในทุกมิติ เพื่อหาความสัมพันธ์ของปรากฏการณ์กับสภาพแวดล้อมนั้น วิธีการนี้จะสนใจข้อมูลด้านความรู้สึกนึกคิด ความหมาย ค่านิยม หรืออุดมการณ์ของบุคคลนอกเหนือไปจากข้อมูลเชิงปริมาณ มักใช้เวลาในการศึกษาติดตามระยะยาวใช้การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการเป็นวิธีหลักในการเก็บรวบรวมข้อมูล และเน้นการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการตีความ สร้างข้อสรุปแบบอุปมัย (สุภาวงศ์ จันทวานิช, 2531 อ้างถึงใน บุญชม ศรีสะอาด, 2535 : 141)

เนื่องจากการวิจัยทางรัฐศาสตร์มุ่งศึกษาพฤติกรรมทางสังคมของมนุษย์ ซึ่งข้อมูลที่ศึกษาจะมีลักษณะซับซ้อนมากกว่าปรากฏการณ์ธรรมชาติ เพราะเกี่ยวข้องกับความรู้สึกนึกคิดของมนุษย์ ผู้วิจัยจึงใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณลักษณะในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ซึ่งจะทำให้ข้อสรุปกระจัดกระจายและละเอียดยิ่งขึ้น ทำให้ลักษณะที่เป็นสากลของสิ่งที่ศึกษามีความชัดเจนในแง่มุมต่างๆ โดยจะนำข้อมูลในเชิงปริมาณเป็นตัวช่วยเสริมเพิ่มความหนักแน่นของการศึกษาวิเคราะห์ผล ในส่วนของข้อมูลทั่วไปของชุมชน และข้อมูลตัวเลขซึ่งแสดงถึงระดับเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองของคนในชุมชน ทั้งนี้เพื่อความน่าเชื่อถือ (reliability) และความเที่ยงตรง (validity) ของการศึกษาวิจัย

ลักษณะสำคัญของการวิจัยเชิงคุณลักษณะ ซึ่งผู้ศึกษาวิจัยใช้ในการศึกษาค้นคว้าได้แก่

1. เป็นการศึกษาเฉพาะกรณี (case study)
2. มุ่งอธิบายและเข้าใจองค์ประกอบที่เป็นนามธรรมของมนุษย์ เช่น ความรู้สึกนึกคิด ค่านิยม ความเชื่อ ฯลฯ และความสัมพันธ์ขององค์ประกอบเหล่านี้กับสภาพแวดล้อม
3. เน้นการมองปรากฏการณ์ให้เห็นภาพรวม โดยมองจากหลายกลุ่ม

4. ศึกษาปรากฏการณ์ในสภาพแวดล้อมตามธรรมชาติ โดยติดตามระยะยาวและเจาะลึก
5. เริ่มต้นที่ปัญหาหรือประเด็นที่ต้องการศึกษาโดยมีแนวคิดทฤษฎีอย่างกว้างๆ สนับสนุน
6. กลุ่มตัวอย่างมีความหมายรวมไปถึงชุมชนที่กลุ่มตัวอย่างอาศัยอยู่ จึงศึกษาชุมชนชาว  
กวยตำบลเจนแวน ถึงอำเภอศรีนครินทร์ จังหวัดสุรินทร์ที่มีขนาดเล็กและไม่มีความซับซ้อนเกินไป
7. ผู้วิจัยต้องเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง โดยจะเข้าไปมีส่วนร่วมในเหตุการณ์หรือกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน และใช้เทคนิคการสังเกตการณ์และการสัมภาษณ์เป็นสำคัญ
8. ข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณลักษณะเป็นรายละเอียดเกี่ยวกับโลกทัศน์ ความรู้สึกนึกคิด  
ค่านิยม ประวัติความเป็นมา พฤติกรรมทางสังคมและการเมือง ฯลฯ
9. ในการวิเคราะห์และตีความหมายข้อมูล เพื่ออธิบายความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างของ  
สังคมจากปรากฏการณ์หรือเหตุการณ์ที่ศึกษา ต้องใช้ความสามารถเฉพาะตัวของผู้วิจัย
10. เกณฑ์ที่ใช้ในการวัดความเที่ยงตรงภายใน ซึ่งเป็นความเที่ยงตรงของงานวิจัย  
ซึ่งผู้วิจัยใช้ในงานครั้งนี้ ได้แก่
  - 10.1 ความเที่ยงตรงด้านพฤติกรรมที่ทำการศึกษา (phenomenological validity) เป็นความเที่ยงตรงที่เกิดจากการที่กลุ่มตัวอย่างรู้สึกคุ้นเคยกับผู้วิจัยจนมีพฤติกรรมและการแสดง  
ออกที่เป็นธรรมชาติ
  - 10.2 ความเที่ยงตรงด้านสภาพแวดล้อม (ecological validity) เป็นความเที่ยง  
ตรงที่เกิดจากการทำวิจัยในสภาพแวดล้อมที่เป็นธรรมชาติ
  - 10.3 ความเที่ยงตรงด้านเนื้อหา (contextual validity) เป็นความเที่ยงตรงที่เกิด  
จากการศึกษาจากปรากฏการณ์หรือพฤติกรรมที่เป็นปกติตามธรรมชาติ

### ขั้นตอนในการดำเนินการวิจัย

#### ศึกษาข้อมูลเอกสาร

ในการดำเนินการวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยเป็นขั้นตอน โดยเริ่มจากการศึกษา  
ข้อมูลเอกสารเป็นการเบื้องต้น ก่อนเข้าไปเก็บข้อมูลในพื้นที่ทำการศึกษาวิจัย เพื่อให้เกิดความรู้  
ความเข้าใจเป็นพื้นฐานก่อนการลงปฏิบัติงานเก็บข้อมูลในพื้นที่จริง ข้อมูลเอกสารที่ศึกษาได้มาจาก  
การรวบรวมจากแหล่งข้อมูลต่างๆ เกี่ยวกับสภาพทั่วไปของพื้นที่ ภาษา วัฒนธรรมและสภาพความ  
ขัดแย้งในชุมชน

### สร้างแบบสัมภาษณ์และลงปฏิบัติงานในพื้นที่

เมื่อศึกษาข้อมูลเอกสารเกี่ยวกับสภาพทั่วไปของชุมชนแล้ว ในขั้นตอนถัดมา คือ การสร้างแบบสัมภาษณ์ โดยแบ่งเป็น แบบสัมภาษณ์สำหรับผู้เฝ้าในการประกอบพิธีกรรมและกลุ่มตัวอย่างทั่วไป เมื่อมีความพร้อมด้านแบบสัมภาษณ์เพียงพอแล้วจึงเริ่มกระบวนการเก็บข้อมูลภาคสนาม โดยในขั้นตอนนี้ผู้วิจัยจะต้องอาศัยคุณสมบัติเฉพาะตัวในการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม กล่าวคือ เมื่อเข้าไปในพื้นที่ที่จะทำการศึกษา จะเริ่มแนะนำตัวตามสถานะและบทบาทที่ได้กำหนดไว้ และต้องรักษาสถานะและบทบาทดังกล่าวไว้โดยตลอด ผู้วิจัยจะเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชนโดยไม่แสดงท่าทีรังเกียจ คุกคามหรือไม่เต็มใจ เพื่อให้ชาวบ้านยอมรับผู้วิจัยเป็นสมาชิกของชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ผู้วิจัยไม่ใช่คนในท้องถิ่นที่เข้าไปศึกษา ผู้วิจัยจะต้องชี้แจงให้ชุมชนเข้าใจเหตุผลในการทำการศึกษา

การศึกษาผู้วิจัยจะต้องสื่อสารกับคนแต่ละวัย ซึ่งมีลักษณะแตกต่างกันผู้วิจัยต้องใช้เทคนิคการสัมภาษณ์ที่เหมาะสม และที่สำคัญต้องระมัดระวังเรื่องการใช้ภาษาโดยเฉพาะเรื่องที่มีความละเอียดอ่อน เช่น ความขัดแย้งในชุมชน เป็นต้น นอกจากนี้ยังต้องใช้ความระมัดระวังเรื่องการใช้ถ้อยคำและการแสดงความคิดเห็นส่วนตัว เพื่อมิให้ชุมชนเกิดความรู้สึกว่าคุณคั่งคำถามและโดนคัดค้าน เพื่อป้องกันการลืมและเพื่อเรียบเรียงความคิดเห็นที่ได้รับจากการศึกษาทั้งจากการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมและการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยจะมีการจดบันทึกและใช้เทคนิคการถ่ายภาพประกอบ ข้อสังเกตที่สำคัญในการศึกษาภาคสนามคือ จะต้องสร้างความสัมพันธ์อันดีกับกลุ่มตัวอย่างเพื่อให้เกิดความไว้วางใจ และผู้วิจัยต้องมีจริยธรรมและจรรยาบรรณของการเป็นนักวิจัย คือ ซื่อสัตย์ต่อตนเอง ต่อบุคคลทั่วไป และต่อองค์ความรู้ที่ได้สัมผัสรับรู้ มีความคิดเปิดกว้างให้ความสำคัญแก่ข้อมูลที่ได้รวบรวมมาและวิเคราะห์ตามหลักวิชา

### รวบรวมข้อมูล สรุปผลการศึกษา วิเคราะห์และอภิปรายผล

ในขั้นตอนสุดท้ายของการศึกษา คือ การรวบรวมผลการศึกษาที่ได้ นำมาสรุปผลการศึกษาและเรียบเรียง จากนั้นนำผลการศึกษาที่ได้มาวิเคราะห์ตามกรอบแนวคิดทฤษฎีที่ตั้งไว้ แล้วนำเสนอตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาและพิสูจน์สมมติฐานของการศึกษา เมื่อวิเคราะห์ผลตามกรอบแนวคิดทฤษฎีแล้ว จึงนำเสนอการอภิปรายผลและข้อเสนอแนะต่างๆ จากนั้นจึงนำเสนอเป็นเนื้อหางานวิจัยที่สมบูรณ์

## ขอบเขตของการศึกษาวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาเฉพาะกรณีชุมชนชาวภูย ตำบลแจนแวน กิ่งอำเภอสรีณรงค์ จังหวัดสุรินทร์ โดยมีขอบเขตในการศึกษาวิจัยประกอบด้วย ขอบเขตด้านพื้นที่ ด้านประชากร และด้านเนื้อหารายละเอียดดังต่อไปนี้

### 1. ขอบเขตด้านพื้นที่

กำหนดพื้นที่ในการศึกษาวิจัยภาคสนาม เพื่อศึกษาการประกอบพิธีและขนบธรรมเนียมและศึกษาถึงอิทธิพลของวัฒนธรรมท้องถิ่นต่อพฤติกรรมทางการเมือง โดยศึกษาในพื้นที่หมู่บ้านที่ 1 - 10 ตำบลแจนแวน กิ่งอำเภอสรีณรงค์ จังหวัดสุรินทร์

### 2. ขอบเขตด้านประชากร

ผู้วิจัยจะทำการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยกลุ่มผู้ให้ข้อมูลประกอบไปด้วยพระสงฆ์ จำนวน 1 รูป ผู้นำท้องถิ่นอย่างเป็นทางการ จำนวน 9 ท่าน ผู้นำในการประกอบพิธี จำนวน 9 ท่าน ผู้ทรงคุณวุฒิในหมู่บ้าน จำนวน 8 ท่าน และนักวิชาการที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวัฒนธรรม โดยเฉพาะวัฒนธรรมส่วย จำนวน 2 ท่าน และชาวบ้านทั่วไป 13 คน รวมทั้งสิ้น 42 คน นอกจากนั้นจะใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการกับประชาชนในพื้นที่

### 3. ขอบเขตด้านเนื้อหา

ในการศึกษาวิจัย ผู้วิจัยจะมุ่งศึกษาการประกอบพิธีกรรมอันมีที่มาจากแนวคิด วัฒนธรรมท้องถิ่นดั้งเดิมของชุมชน โดยพิจารณาว่า วัฒนธรรมท้องถิ่นมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมทางการเมืองของชุมชนหรือไม่ อย่างไร นอกจากนั้นยังจะพิจารณาอีกว่า ผู้นำในการประกอบพิธีกรรมมีอิทธิพลต่อการแสดงพฤติกรรมทางการเมืองของคนในชุมชนหรือไม่ อย่างไร รวมทั้งนำเสนอแนวทางในการพัฒนาประชาธิปไตยในระดับท้องถิ่น ผ่านกระบวนการกล่อมเกลารับรู้ ทั้งนี้โดยดึงวัฒนธรรมท้องถิ่นมาใช้เป็นเครื่องมือในการกล่อมเกลารับรู้

## ข้อมูลและแหล่งข้อมูลในการวิจัย

การศึกษาวิจัยจะใช้ข้อมูลเชิงคุณลักษณะ (quantitative data) เป็นหลักประกอบกับข้อมูลเชิงปริมาณ (quantitative data) เช่น จำนวนผู้เข้าร่วมพิธีแซนยะ จำนวนผู้เข้าร่วมกิจกรรมทางการเมือง เป็นต้น โดยแบ่งเป็น ข้อมูลปฐมภูมิ (primary data) คือ ข้อเท็จจริงที่ได้จากการสัมภาษณ์และการเข้าไปเก็บข้อมูลในภาคสนาม และข้อมูลทุติยภูมิ (secondary data) คือ การรวบรวมข้อมูลที่ได้มีการรวบรวมมาแล้วในรูปของเอกสาร งานเขียน และงานวิจัยต่างๆ โดยแบ่งข้อมูลตามแหล่งที่มาได้ดังนี้

### 1. ข้อมูลเอกสาร

ในการศึกษาจากข้อมูลเอกสารจะใช้ข้อมูลจากเอกสารเผยแพร่ความรู้ บทความ และรายงานการวิจัย ซึ่งผู้ศึกษาวิจัยได้รวบรวมจากสถานที่ดังต่อไปนี้

- องค์การบริหารส่วนตำบลแจนแวน กิ่งอำเภอศรีณรงค์ จังหวัดสุรินทร์
- ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดสุรินทร์ อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์
- ศูนย์สตรีนศึกษา สำนักวิทยบริการ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม จังหวัดมหาสารคาม
- ห้องสมุดกลาง มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่
- ห้องสมุดคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่
- ห้องสมุดสถาบันราชภัฏสุรินทร์ อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์
- ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดสุรินทร์ อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์

### 2. ข้อมูลภาคสนาม

เป็นข้อมูลที่ได้จากการเข้าไปคลุกคลีกับชุมชนชาวกูยในตำบลแจนแวน เพื่อให้ได้ข้อมูลทางกายภาพ ทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและโดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการเมือง โดยใช้เทคนิคการสัมภาษณ์ที่ไม่เป็นทางการแล้วฉบับที่ก

## วิธีการรวบรวมข้อมูล

การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม (participant observation) ผู้ศึกษาวิจัยได้เข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมของประชาชนในพื้นที่ ทั้งในช่วงการประกอบพิธีกรรมและในช่วงเวลาปกติ

และทำการจดบันทึกจากการเข้าไปคลุกคลีกับชุมชน โดยในการดำเนินการดังกล่าว ผู้ศึกษาวิจัยต้องใช้คุณสมบัติเฉพาะตัวของผู้ศึกษาวิจัย ในการที่จะทำความคุ้นเคยกับชุมชน เพื่อให้เกิดความไว้วางใจ และชุมชนยอมแสดงพฤติกรรมที่เป็นธรรมชาติออกมา

#### หลักการสังเกตการณ์

1. มีเป้าหมายในการสังเกตที่แน่นอน โดยกำหนดขอบเขตของเรื่องที่จะสังเกตให้ชัดเจน และมีความสอดคล้องระหว่างสิ่งที่สังเกตกับประเด็นปัญหาในการศึกษาวิจัย
2. ทำการจดบันทึกผลการสังเกตทันที เพื่อหลีกเลี่ยงการลืม
3. สังเกตอย่างเป็นระบบ โดยศึกษาล่วงหน้าก่อนการสังเกตการณ์จริง ให้ความสำคัญกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น และวางตัวเป็นกลาง เพื่อให้ผู้ถูกสังเกตแสดงพฤติกรรมออกมาอย่างเป็นธรรมชาติที่สุด

#### ข้อดีและข้อจำกัดของการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม

##### ข้อดีของการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม

การใช้วิธีการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมเพื่อรวบรวมข้อมูลสำหรับการวิจัยครั้งนี้ มีข้อดีสรุปได้ดังต่อไปนี้

1. ได้ข้อมูลข้อเท็จจริงในสิ่งที่ต้องการศึกษา เพื่อผู้ศึกษาวิจัยจะได้เข้าไปมีส่วนร่วมในเหตุการณ์ทั้งหมด ทำให้ได้ข้อมูลที่ละเอียดลึกซึ้ง และเห็นพฤติกรรมในสถานการณ์จริง
2. ช่วยให้ข้อเท็จจริงไม่ถูกบิดเบือน โดยไม่ต้องมีการวางเงื่อนไข หรือจัดการกระทำพฤติกรรมของผู้ถูกสังเกต ไม่มีความเห็นส่วนตัวปนและเป็นพฤติกรรมจริงที่ไม่ได้แสวงสร้าง อีกทั้งยังได้ทราบข้อมูลจากผู้ถูกสังเกต ไม่เต็มใจบอกในการให้สัมภาษณ์
3. สามารถบันทึกข้อความที่เกิดขึ้นจริง และได้ข้อเท็จจริงบางอย่างที่เป็นผลพลอยได้ ซึ่งอาจเกิดขึ้นระหว่างการสังเกตการณ์ โดยมีความสำคัญกับงานวิจัย

##### ข้อจำกัดของการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม

1. ใช้เวลามากเพราะบางครั้งพฤติกรรมที่ต้องการสังเกตอาจไม่เกิดขึ้นในช่วงเวลาที่ทำการสังเกต และแหล่งข้อมูลแต่ละแหล่งอยู่ไกลกันแต่เกิดปรากฏการณ์การกระทำพร้อมกัน เช่น การจัดพิธีแซนชะพร้อมกันมากกว่า 1 หมู่บ้าน ทำให้ผู้สังเกตการณ์ไม่สามารถได้เก็บข้อมูลเองได้

2. การสังเกตการณ์บางครั้งกระทำไม่ได้ทุกแง่มุม เนื่องจากมีเหตุการณ์ที่ไม่คาดคิดเกิดขึ้น หรือชุมชนพยายามไม่เปิดเผยข้อมูลที่เป็นจริงทำให้ข้อมูลคลาดเคลื่อน

**การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (in – depth interview)** โดยทำการสัมภาษณ์ผู้รู้ของชุมชน อันได้แก่ พระสงฆ์ ปราชญ์ชาวบ้าน ครู ผู้นำในพิธีกรรม ผู้นำอย่างเป็นทางการ นักวิชาการผู้มีความรู้ด้านวัฒนธรรมท้องถิ่น และชาวบ้านทั่วไป ใช้เทคนิคการถ่ายภาพ การจดบันทึก โดยผู้ให้สัมภาษณ์ต้องมีคุณสมบัติดังนี้

- อายุตั้งแต่ 18 – 80 ปี ไม่จำกัดเพศ
- เป็นคนกุยและมีภูมิลำเนาในเขตตำบลเจนแวน กิ่งอำเภอศรีณรงค์ จังหวัดสุรินทร์
- สามารถพูดภาษาไทยได้
- มีประสบการณ์ในการเข้าร่วมพิธีขนยะ และร่วมประเพณีท้องถิ่น
- มีความเข้าใจเกี่ยวกับสภาพทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองของชุมชน
- ผู้ให้สัมภาษณ์ถือว่าเป็นตัวแทนของคนทั้งหมดในชุมชนกุย ตำบลเจนแวน กิ่งอำเภอศรีณรงค์ จังหวัดสุรินทร์
- คุณสมบัติดังกล่าว ยกเว้นสำหรับนักวิชาการผู้มีความรู้ด้านวัฒนธรรมท้องถิ่น

#### แบบสัมภาษณ์

การสัมภาษณ์ครั้งนี้ใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ประกอบไปด้วยแบบสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (in - depth interview) ที่มีคำถามเกี่ยวกับข้อมูลส่วนตัวของผู้ถูกสัมภาษณ์ และในส่วนของข้อมูลที่ต้องสัมภาษณ์ลึก จะใช้แบบสัมภาษณ์แบบปลายเปิด (opened- end) คือให้ผู้ถูกสัมภาษณ์ตอบตามความจริงและความเห็นของตนเอง และผู้สัมภาษณ์จะไม่พุดนำแต่จะเป็นผู้ฟังและบันทึกการสัมภาษณ์นั้นๆ ภายใต้กรอบประเด็นวัตถุประสงค์ของการวิจัย

#### ขั้นตอนการสัมภาษณ์

1. การเตรียมการสัมภาษณ์ประกอบไปด้วย การเลือกกลุ่มตัวอย่าง การเตรียมคำถาม ช่อมการสัมภาษณ์คนที่มีใช้กลุ่มตัวอย่าง เตรียมเครื่องบันทึกภาพและข้อมูลที่จำเป็นและกำหนดวันเวลาในการสัมภาษณ์ และกำหนดผู้ช่วยในการสัมภาษณ์เนื่องจากชุมชนมีภาษาถิ่นที่เป็นของตนเอง

2. ขั้นตอนการสัมภาษณ์ เริ่มต้นด้วยการแนะนำตัว บอกวัตถุประสงค์ของการสัมภาษณ์ ให้ความสำคัญกับผู้ถูกสัมภาษณ์และสร้างบรรยากาศที่เป็นกันเอง และแจ้งให้ผู้ถูกสัมภาษณ์ในกรณีที่ต้องใช้เครื่องบันทึกเสียงและขอถ่ายภาพ

3. จดบันทึกข้อมูล และจบการสัมภาษณ์โดยกล่าวแสดงความขอบคุณผู้ถูกสัมภาษณ์

#### ข้อดีและข้อจำกัดของการสัมภาษณ์

##### ข้อดีของการสัมภาษณ์

1. สามารถเก็บข้อมูลได้แม้ผู้ถูกสัมภาษณ์จะเขียนหนังสือไม่ได้
2. สามารถรับคำถามให้ชัดเจนได้ในกรณีผู้ถูกสัมภาษณ์ไม่เข้าใจคำถาม และได้ข้อเท็จจริงบางอย่างเพิ่มเติมจากการสังเกต สีหน้า ท่าทาง และน้ำเสียงของผู้ถูกสัมภาษณ์
3. ผู้สัมภาษณ์สามารถใช้เทคนิคกระตุ้น ให้ผู้ถูกสัมภาษณ์ตอบคำถามออกมาในลักษณะเจาะลึก และมีโอกาสทำความเข้าใจที่ติดต่อกัน

##### ข้อจำกัดของการสัมภาษณ์

1. การสัมภาษณ์ต้องอาศัยผู้รู้ภาษาถิ่นเป็นสื่อกลาง เนื่องจากชุมชนมีภาษาถิ่น และผู้ถูกสัมภาษณ์ที่เป็นผู้สูงอายุไม่ถนัดในการใช้ภาษากลางสื่อสาร
2. ใช้เวลามากและสิ้นเปลืองค่าใช้จ่าย
3. เป็นปัญหาที่จะต้องขจัดความถ้อยของของผู้สัมภาษณ์ เมื่อการสัมภาษณ์ได้คำตอบที่อาจคาดคะเนไปในทิศทางที่ต้องการได้

### เทคนิคการถ่ายภาพประกอบการรวบรวมข้อมูล

เนื่องจากการศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเฉพาะกรณี และเป็นการศึกษาพิธีกรรมอันเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของชุมชน ดังนั้นจึงต้องใช้เทคนิคการถ่ายภาพประกอบเพื่อให้ผู้ศึกษางานวิจัยได้เห็นภาพเหตุการณ์จริงประกอบการศึกษา และเพื่อเป็นหลักฐานประกอบการยืนยันว่าพิธีกรรมและบุคคลที่กล่าวอ้างในการศึกษาวิจัยมีตัวตนจริง